

Jumalateenistus Nõos P, 12.03.23 kell 11.00, *Oculi*

Lektsioonid: Jr 26:12–16; Ilm 3:14–19

Pihikõne: Mt 5:45

Jutlus: Jh 12:37–43

Laulud: 316 (1–6); 81 (1–3, 4); 325 (1–6); 361 (1–3)

Ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski temasse, et läheks täide prohvet Jesaja sõna, mis ta oli öelnud: „Issand, kes on uskunud meie kuulutatut? Ja kellele on ilmutatud Issanda käsivart?” Seepärast nad ei suutnud uskuda, et Jesaja oli veel öelnud: „Ta on pimestanud nende silmad ja teinud nende südame kõvaks, et nad silmadega ei näeks ja südamega ei mõistaks ega pöörduks, et ma parandaksin neid.” Seda ütles Jesaja, sest ta nägi Jeesuse kirkust ning rääkis temast. Siiski uskus ka palju ülemaid temasse, kuid nad ei tunnistanud seda variseride pärast, et neid ei heidetaks kogudusest välja, sest nad eelistasid inimeste tunnustust Jumala tunnustusele.

Tänase pühapäeva teema on meie kirikukalendri järgi „Jeesus – kurjuse võimu võitja“.

Ometi jääb meie kirjakoost mulje, et põhjus, miks juudid ei uskunud Jeesusesse ja löid ta tagatipuks ka risti – seega toimisid kurjasti –, on hoopis Jumala tahe.

Sest evangelist tsiteerib ju prohvet Jesaja raamatut (Js 53:1: „Kes usub meie kuulutust ja kellele on ilmutatud Issanda käsivars?“; Js 6:10: „Tee tuimaks selle rahva süda ja tee raskeks ta kõrvad ning sule ta silmad, et ta oma silmadega ei näeks ja kõrvadega ei kuuleks, oma südamega ei mõistaks ja ei pöörduks ega paraneks!“), mida võib tõlgendada nii: et Jumal paadutas juutide südant, et võimaldada paganail pääseda. Nii näiteks tõlgendab seda Jesaja kuulutust apostel Paulus Apostlite tegude raamatu lõpus Ap 28:25–28 ja oma kirjas roomlastele Rm 10:16.

Nõnda tuleks esmalt kõnelda hoopis sellest, kuidas saab Jumala juures, kes on olemuselt ülim hea, olla kurja. See küsimuseasetus on muidugi juba igivana ja kurja-probleemi on käsitlenud maailma suurimad filosoofid ja teoloogid. Mina ei kavatse ega oska teha ekskursi sellesse põhjatusse valdkonda, kuid kurjuse probleemi tuleks ka kirikus aeg-ajalt käsitleda – kasvõi juba selleks, et näha kiriku ülesannet ühiskonnas toimuva ja kõneldava taustal.

Tuntud saksa 20. sajandi teoloog Wolfhart Pannenberg (1928–2014) toob välja (Evangelisches Kirchenlexikon. Göttingen 1956, lk 559), et kurjuse puhul tuleb vahet teha metafüüsilise kurjuse ja moraalse kurjuse vahel. Moraalne kurjus on seaduse seisukohast süüdiva inimese seadusevastane käitumine või meelelaad. Metafüüsiline kurjus on aga headusele vastanduv olemisvaldkond. Metafüüsiline kurjus hõlmab alati ka moraalselt kurjust, kuid moraalselt kurjust võib vaadelda ka metafüüsilisest kurjusest lahus. Moraalse kurjuse formaalne struktuur on alati suures osas ühesugune, kuid arusaam metafüüsilisest kurjusest on ajaloos põhjapanevalt muutunud.

Näiteks Venemaa sõda Ukraina vastu on viimase aasta jooksul korduvalt nimetatud kurjuse ilminguks, millest järeldub, et Venemaa juhtkonnas on kurjad inimesed. Kindlasti on see nii moraalsest aspektist, sest Venemaa rikub selle sõjaga väga palju seadusi, milles maailma rahvad on kokku leppinud.

Kuid see, kas Venemaa käitumine on kuri ka metafüüsilisest aspektist, sõltubki sellest, millisest metafüüsilisest kurjuse arusaamast lähtuda. Venemaa kasutab selleks oma arusaama, Lääs oma arusaama.

Omalt kombel võtab metafüüsilise kurjuse probleemi, küll lõbusas laulus, kuid asjalikult, kokku „Kurjuse laul“ eesti filmist „Nukitsamees“: „Viha on ilmas, õelus on ilmas, võib-olla pahad on hoopis head.“ Tõepoolest, paha võib-olla teatud seisukohast ju hea ja vastupidi.

Meie kristlastena peame aga püüdma esindada Jumala seisukohta, nii hästi-halvasti, kui meil õnnestub seda tema sõnast, Piiblist välja lugeda.

Piiblis on kurjust käsitletud nii moraalsest kui metafüüsilisest aspektist. Vana Testamenti läbiva Moosese seaduse vastu eksimine on ühemõtteliselt käsitletav kurjusena. Kuid ka Jeesuse Mäejutluses sisalduvate käskude ja tema kaksikkäsku – armasta Jumalat üle kõige ja ligimest nagu

iseennast – vastu käitumine on kuri. Moraalne kurjus on Piiblis aga kurjus eelkõige Jumala, seejärel aga ka ligimese vastu.

Metafüüsilist kurjust esindavad Piiblis saatana või kurat ja tema käsilased. Elmar Salumaa kirjutab oma „Süsteemilise teoloogia käsiraamatus“ (Tallinn 2009, lk 244) saatana või kuradi piibellikust käsitlusest mh nõnda: „Teda nimetatakse vaenlaseks, kes inimesi Jumalast lahutab ja püüab kõigiti rikkuda Jumala õndsusplaani (Mt 13:25; Mk 4:15), iseloomustatakse kui kõige „vale isa“ ning „inimese tapjat“ (Jh 8:44). Temalt pärineb kõik inimese- ja eluvaenulik, kaasa arvatud viimaks ka surm (Hb 2:14), see „viimne vaenlane“ (1Kr 15:26), kelles nähakse kuradi käsilast. Tema käsilane on ka viimseil aegadel avalikuks saav antikristus (2Ts 2:8j). Tema võim ja meelevald selles langusjärgses maailmas on nii ulatuslik, et teda nimetatakse koguni „selle maailma vürstiks“ (Jh 12:31; 14:30; 16:11), kelle käsutuses seisavad „kõik maailma kuningriigid ja nende hiilgus“ (Mt 4:9). Tema tegutsemine on tavaliselt maskeeritud, ta võib vahel ilmuda lausa „valguse iniglina“ (2Kr 11:14) eksitamaks inimesi, eriti Kristuse koguduses eneses, kus ta otsekui „mõirgaja lõukoer“ enesele saaki otsib (1Pt 5:8). Tegutsedes sel viisil varjunult, kasutab ta oma eesmärgi saavutamiseks kõikvõimalikke telgitaguseid vahendeid, inimlikke nõtrusi ja kalduvusi...“ Salumaa aga nendib samuti: „Kust aga kogu see kurjuse valdkond koos oma valitseja kuradiga pärit on, selle kohta valitseb selgusetus“.

Nagu algul öeldud, jääbki meie tänasest kirjakohast mulje, et kurjus tegutseb teatud mõttes Jumala enda käsul. Kui juba Jumala enda prohvet Jesaja kahtleb, kas keegi usub tema kuulutust, ja Jeesus kahtleb, kas ta leiab usku maa pealt, kui ta kord kõigeväelise Issandana tagasi tuleb (Lk 18:8), siis võib ju küsida, miks Jumal lõi nii usule tõrksa inimese, kes kuradile on kerge saak?

Ja meie kirjakohas viitab evangelist Johannes ka juudi ülemaile, kes koguni uskusid Jeesusesse, kuid ei julgenud seda juudi kogukonnas valitsevate Jeesuse-vastaste meeoleude tõttu tunnistada. Ka see on ju kurja sepitsus, kui inimene oma usku tunnistada ei julge! Ent kuidas lasi Jumal oma väljavalitud rahvast juhtida inimestel, kes oma muidu õiget usku tunnistada ei julge? Selle tagajärjel löödi ju risti Jumala enda Poeg! Jumal oleks saanud ju seda takistada, kuid ta ei teinud seda!

Jumala headuse õigustamisega kurjuse tõsiasja suhtes – ehk teodiikega (kr 'jumala õigus') – on tegeldud paralleelselt kurjuse põhjuste otsimisega sajandeid.

Võib-olla on meil luterlastena otstarbekas lähtuda selles küsimuses meie usuisa dr Martin Lutheri seisukohast (Elmar Salumaa, *op. cit.*, lk 405), kes näeb selle probleemi lahendamist inimesele võimatuks ja asetab selle teistpidi: mitte Jumal ei pea vastust andma inimliku foorumi ees, vaid inimene tuleb õigeaks mõista Jumala ees. Jumal jääb inimesele saavutamatuks ega ole inimliku mõistuse poolt juhitav. Kui ka selle maailma ja ajaloo irregulaarsus on pahanduseks mõistusele, siis ometi usk teab, et Jumal taotleb ka kurja kaudu head. Asjade täielik tunnetus saab meile võimalikuks alles teises maailmas.

Tõepoolest, kui meile valmistab küsimusi või muret metafüüsiline kurjus Jumala loodud maailmas, siis võime mõelda apostel Pauluse sõnadele Rm 8:28: „Ent me teame, et neile, kes Jumalat armastavad, laseb Jumal kõik tulla heaks – neile, kes on tema kavatsuse kohaselt kutsutud.“

Ja milles see Jumala kavatsuse kohaselt kutsumine siis seisneb? Eks ikka usus, usalduses Jumala Poja Jeesuse Kristuse vastu! Ta võib küll meie mõistuse jaoks segastel asjaoludel oma kaasmaalaste poolt risti löödud ja surnud, kuid meie usu jaoks on sellest küll. Ka Wolfhart Pannenberg nendib oma käsitluse lõpul (*op. cit.*, lk 561): „Kristlik vastus kurjuse-probleemile on ainuüksi selles, et Jumal on võitnud kurjuse Kristuse ristisurma ja ülestõusmise läbi.“

Seepärast on kristlaste jaoks ainus mõttekas võimalus mõista, miks on mõnel ajastul nii palju kurjust, kas siis moraalses või metafüüsilises mõttes, läbi Jeesuse Kristuse. Siiski jäävad ka sellisel juhul küsimused lõpuni vastamata.

Sest ühest küljest tundub ju loogiline, et kurjus valitseb seal, kus on vähe usku Jeesusesse Kristusesse. Seal saab kurat segamatult teha on eelmainitud telgitaguseid tegusid ja keegi ei aimagi, et midagi on valesti. Seepärast on kõigil kristluse aegadel taotletud, et sellised kohti, kus Jeesusesse Kristusesse ei usuta, oleks võimalikult vähe. See seletab ka kogu misjonitegevust kristliku ajaloo vältel.

Teisest küljest koondub kurjus just sinna, kus usku Jeesusesse Kristusesse on kõige rohkem. Ainus

koht Piiblis, kus kurat ilma varjumata esineb, on kõrbekiusatuse lugu, kus ta ilmub justnimelt Jeesusele Kristusele endale. Ja kurjad vaimud saavad ilmsiks just seal, kus on Kristus või kus kuulutatakse evangeeliumi Jeesusest Kristusest. Laiemalt väljendudes, seal kus on palju pühadust, on ka palju ebapüha, sest üldises halluses ja ükskõiksuses ei paista püha ega ebapüha lihtsalt välja. Niisiis on kurjus meie maailmas paratamatu. Kuid Jumal on meid, kristlasi õpetanud selles kurjas maailmas elama ja volitanud meid õpetama seda kunsti ka teistele, kes seda veel ei tea või on selle unustanud.

Lõpetan paljukasutatud tsitaadiga Jeesuselt Jh 16:33: „Seda ma olen teile rääkinud, et teil oleks rahu minus. Maailmas ahistatakse teid, aga olge julged: mina olen maailma ära võitnud.“

Aamen.